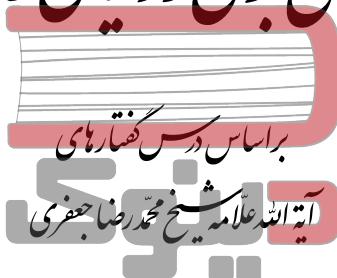

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

بازخوانی برخی زوایمی عاشورا

فروشگاه تخصصی کتب دینی

بازنویسی و تنظیم: نیره روحی

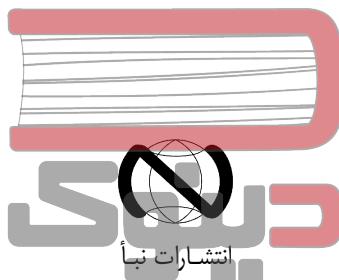
ویراستاری علمی: سمیرا مهدی نژاد

با نظرارت: دکتر عبدالحسین طالعی

انتشارات نبا

سرشناسه: جعفری، محمد رضا، ۱۳۱۰ - ۱۳۸۹
 عنوان و پدیدآور: بازخوانی برخی زوایای عاشورا: براساس درس گفتارهای
 علامه شیخ محمد رضا جعفری / تنظیم و ویرایش: نیره روحی، سمیرا
 مهدی نژاد؛ با ناظرات: عبدالحسین طالبی.
 مشخصات نشر: تهران: مؤسسه فرهنگی نیا، ۱۳۹۷.
 مشخصات ظاهري: ۱۴۴: ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۶۴-۸۹۵
 وضعیت فهرست‌نویسی: قبیلا
 موضوع: حسین بن علی [ع]، امام سوم، ۴-۶۱ق.
 موضوع: عاشورا، تاریخ، واقعه کربلا، عاشورا، فلسفه.
 شناسه افزوده: روحی، نیره، ۱۳۵۰، تنظیم کننده، ویراستار.
 شناسه افزوده: مهدی نژاد، سمیرا، ۱۳۶۰، تنظیم کننده، ویراستار.
 شناسه افزوده: طالبی، عبدالحسین، ۱۳۴۰، ناظر.
 ردیفندی کنگره: ۲۱ ۷ ب ۲ / ۵ / ۴۱ / BP ۱۳۹۷
 ردیفندی دیوبی: ۹۵۳۴: ۲۹۷ / ۵۲۲۱۷۵۳
 شماره کتابشناسی ملی: ۵۲۲۱۷۵۳

فایل آنلاین بازخوانی زوایای عاشورا

بر اساس درس گفتارهای آیت الله علامه شیخ محمد رضا جعفری

تنظیم و ویرایش: نیره روحی / سمیرا مهدی نژاد

با ناظرات: دکتر عبدالحسین طالبی

حروفچینی: انتشارات نیا / صفحه آرایی: مشکاة

چاپ و صحافی: دالاهو، صالحانی

چاپ اول: ۱۳۹۷ / شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه / قیمت: ۱۲۰۰۰ ریال

ناشر: انتشارات نیا / تهران، خیابان شریعتی، روبروی ملک،

خیابان شبستری، خیابان ادبی، شماره ۲۶

صندوق پستی: ۱۵۶۵۵ / ۳۷۷

تلفن: ۷۷۵۰۴۶۰۲ فاکس: ۷۷۵۰۴۶۸۳

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۶۴-۰۸۹-۵

ISBN 978 - 600 - 264 - 089 - 5

فهرست مطالب

مقدمه

مروری بر زندگی مرحوم علامه آیت الله شیخ محمد رضا جعفری ۱۱

فصل اول: تاریخ اسلام یا تاریخ مسلمین کتب دینی ۱۷

نقش اختیار در هدایت انسان‌ها ۲۳

اهمیت بهره‌مندی از فرصت‌ها ۲۷

بررسی چند نکته در مسأله‌ی امامت ۳۶

ائمه علیهم السلام، وارثان علوم نبوی ۴۹

محبّت به اولیاء الهی علیهم السلام، از بزرگترین نعمت‌های خداوند ۵۶

اهل البيت علیهم السلام، محور دوستی و دشمنی ۶۳

تبیری، مرزی روشن‌کننده ۶۹

فصل دوم: حرکت امام حسین علیه السلام، مأموریتی الهی ۷۵

آگاهی امام حسین ع از فرجام کار خویش ۸۳
تحوّلی در نظام خلیفه‌ای، از اثرگذاری‌های واقعه‌ی عاشورا ۸۹
تقسیمات سیاسی در کوفه ۱۰۱
چگونگی انبوه شدن لشکر ابن زیاد ۱۰۴
تعصّبات قبیله‌ای و بعض نسبت به امیرمؤمنان ع ، دو عامل مهم در رویداد کربلا ۱۰۶
وصیت امام حسین ع ، پرهیز از ظلم در هر موقعیتی! ۱۱۱
شئون والای حضرت سیدالشهداء ع ۱۱۴

فصل سوم: جناب مسلم بن عقیل ع، سفیر امام حسین ع ۱۱۹

تعداد شهدای کربلا ۱۲۷

صبر و عزم و یقین، ویژگی اصحاب امام حسین ع ۱۲۹

شهادت فرزندان امام حسین ع ۱۳۳

فرزندان مسلم بن عقیل یا فرزندان عبدالله بن جعفر؟ ۱۳۵

فروشنگاه تخصصی کتب دینی

کتابنامه ۱۳۹

مقدّمه

قال رسول الله ﷺ: **مَا تَصَدَّقَ النَّاسُ بِصَدَقَةٍ مِثْلَ عِلْمٍ**
مردم صدقه‌ای نداده‌اند به مانند علمی که منتشر کنند.^۱

پیشّر

فروشگاه تخصصی کتب دینی
[۱]

رسول رحمت، از طریق دو یادگار ماندگار خود (قرآن و عترت) چشم‌های جوشان از علم الهی برای امت بر جای نهاده تا دل و جان را از آن سیراب کنند. این سفره‌گسترده برکت خیز معنوی چنان است که هماره می‌توانیم لقمه معرفت از آن برگیریم و توشه راه خود و دیگران داریم.

اما این فریضت است نه محض فضیلت. یعنی وظیفه‌ای است

. ۱. منیة المرید ص ۱۰۵

که آن پیامبر مهرپرور بر دوش عالمان ربانی نهاده تاخوان احسان معنوی برای امت بگستانند و همگان را بر این خوان نور بنشانند. به سبب این امتیاز است که آنها را «قری ظاهره» دانست که مردم را به «قری مبارکة» می‌رسانند؛^۱ و هم به سبب این جهاد است که خدای متعال فرمود: «هل يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ».

شکر این نعمت والا بیمانند، به فراگرفتن و یاد دادن است؛ تا مقدمه‌ای باشد بر ایمان و ترویج و گسترش و دفاع از آن و عمل به آن. یعنی گستاندن نور در فضای ظلمت زده این جهان.

[۲]

علامه محقق مرحوم آیة الله علامه محمد رضا جعفری نجفی در شمار بزرگ مردانی است که بدین‌گونه زیستند. عمری بر خوان احسان خاندان نور نشست، بیان سان که هرگز خود را از آن سفره سیر و سیراب ندید.

او به راستی عامل بود به این حدیث شریف که امیر المؤمنین علیهم السلام در وصف خاندان نور فرمود:

«فَأَنْزَلْنَاهُمْ بِأَحْسَنِ مَنَازِلِ الْقُرْآنِ وَرِدُواهُمْ وَرُوَدَ الْهَمَيمِ
الْعِطَاشِ»^۲

۱. چنانکه از توقع شریف حضرت بقیة الله ارواحنا فداه بر می‌آید. بنگرید: کمال الدین ج ۲ ص ۴۸۳؛ غیبت شیخ طوسی ص ۳۴۶؛ اعلام الوری ج ۲ ص ۲۷۲.

۲. نهج البلاغه، خطبه ۸۷.

نتیجه آنکه: مدام، از این آب‌شور زلال معرفت بنوشید و بنوشید و بنوشید، توشه راه بردارید و به تشنگان برسانید. جعفری در این راستا، یک عمر کوشید. از اوان نوجوانی تا پایان عمری هشتاد ساله. از این چشمۀ نوشید و نوشانید. لقمه‌ها از این خوان برگرفت و به همگان بخشید.

در این مسیر، از نام و نان گریزان بود. تنها به خدمت اندیشید نه شهرت. بدین روی شناخته نشد. به مصدق «المؤمن فی الدنیا غریب» در غربت ماند و در غربت رفت. و بجز معدودی یاران نزدیک و شاگردان خاص، کسی او را نشناخت؛^۵ رسهایش در حد همان افراد معدود ناقی ماند و آثار مکتوب او نیز چندان شهرت نیافت. اما او چنان بود که: «چون آذربخش در سخن خویش زیست»، جان در راه آرمان نهاد و جاودانه شد.

بزرگ مردی از میان ما رفت، انبوهی درس گفتار از خود بر جای نهاد و اندوهی بزرگ بر جان ما نشاند.

فروشگاه شخصی کتب دینی

[۳]

بنیاد فرهنگ جعفری در آخرین سالهای حیات آن فقید بر اساس کتابخانه و یادداشتهای نفیس و گنجینه صوتی دروس ایشان در قم شکل گرفت. از همان زمان، تدوین و نشر مکتوب آثار استاد فقید را در برنامه‌هایش قرار داد و گامهایی بلند برداشت. اما نسبت به حجم گستردهٔ میراث فرهنگی و علمی بازمانده از مرحوم جعفری به تلاش بیشتر نیاز بود. بدین روی، برخی از شاگردان و بستگان استاد که در تهران از محضرش بهره می‌بردند،

به فکر افتادند تا قدمهای دیگر در این راه بردارند.
تدوین آثار مكتوب بر اساس یادداشتها، حواشی کتابها و بیش
از دو هزار حلقه نوار کاست در مرحله اول، کاری دشوار می‌طلبد
که باید با عمل به آیه شریفه «تعاونوا على البر و التقو» بدان
هدف دست یافت.

مؤسسه فرهنگی نبأ به عنوان کمکی به این هدف والا، گامی
 فراپیش نهاد تا با هماهنگی بنیاد فرهنگ جعفری و دیگر
 دوستداران استاد، بخشایی از آموزه‌های مرحوم علامه جعفری
 را - برگرفته از درس گفتارها - تدوین کند و با ویرایش و بازیابی
 مصادر و... به شکل مطلوب ارائه دهد.

رکن اصلی این حرکت، همکاری و هماهنگی و همداستانی در
 جهت احیای این مواریث گرانسنج و ارائه این تدقیقات علمی
 است. بدین جهت، دست همکاری به تمام شاگردان و آشنایان
 استاد فقید دراز می‌کند تا ذین خود را نسبت به این امانت سترگ
 فروشگاه شخصی کتب دینی
 ادا کنیم.

[۴]

آنچه در این کتاب تقدیم می‌شود، مجموعه‌ای است برگرفته از
 دو دهه منابر محرم سالهای ۱۴۲۳ و ۱۴۲۴ قمری (مطابق با
 سالهای ۱۳۷۵ و ۱۳۷۶ شمسی) که معظم له در مجالس عمومی
 بیان کرده‌اند.

در این سلسله گفتارها، ایشان یافته‌های پژوهشی خود را به
 زبانی ساده و روان برای حاضران در آن مجلس بازگفته‌اند.

تبديل مطالب گفتاري به نوشتاري، فرآيندي است که دشواري آن بر اهل نظر پوشیده نیست. به ویژه وقتی که از نظارت گوينده بر متن مكتوب نهايی محروم باشيم. اما اين محدوديت بدان معنا نیست که خود را از فوائد اين يادگارهای علمی محروم بداريم.

آثار مكتوبی از مرحوم علامه جعفری که بر پایه تدوین مطالع گفتاري و پس از رحلت ايشان منتشر می شود، مشمول همين محدوديت است. برای آن که بر اين مشکل تا حدودی غلبه کنيم، کارهای زير انجام شده است:

۱. پياده کردن متن کامل مطالع از فایل های گفتاري.
۲. مقابله چندباره متن پياده شده با نسخه گفتاري.
۳. تدوين و ويرايش متن در نسخه نوشتاري.
۴. استخراج مصادر منقولات، و مقابله منقولات با مصادر.
۵. افزودن نکاتي ضروري از طرف ويراistar به متن. اين نکات، گاه در درون متن ميان قلاب [ ] و گاه در پانيوس با امضاي ويراistar آمده است. نيز افزودن عنوانين مناسب به متن برای اينکه خوش خوان شود.
۶. اعمال نهايit دقت در تصحيح خطاهای به ویژه خطاهای چاپی و رسم الخطی و اعرابی و مانند آنها.

با وجود گذراندن اين فرآيند پر حمت، هرگز اين فراورده را مانند تأليفاتي که استاد فقييد به دست خود نگاشته اند، نمي دانيم و سایه محدوديتي را که ياد شد، بر سر اين اثر می بینيم. اميدواريم که كمترین فاصله را با متنی مورد قبول استاد فقييد

داشته باشد.

در این فرصت، خاضعانه از صاحبنظران درخواست می‌کنیم
که ما را از نظرات و دیدگاه‌های خود بهره‌مند سازند.

[۵]

در تولید این اثر، علاوه بر تدوین‌کنندگان و ویراستاران، افراد
زیر نقش داشتند که از آنان تشکر می‌شود:

۱. سرکار خانم سمیره صادق پور

۲. حجۃ الاسلام سید نصرالله موسوی منش

۳. جناب آقای محمد تقی اختیاری

امید است دعای مستجاب حضرت بقیة الله ارحنا فداه شامل
حال همگان و سبب علوّ روح مرحوم آیة الله علامه جعفری شود و
 توفیق ما را در ادامه این حرکت مخلصانه تداوم بخشد. آمين.

فروشنگاه تخصصی کتب دینی

مؤسسۀ فرهنگی نیا

محمدحسین شهری

مرداد ۱۳۹۷

مروری بر زندگی مرحوم علامه آیت الله شیخ محمد رضا جعفری

حجۃ الاسلام سید محمد مجتبه‌ی

مرحوم آیة الله حاج شیخ محمد رضا جعفری (۱۴۳۱ - ۱۳۵۰) فوتوگرافی از مرحوم آیة الله شیخ ناصرالله اشکوری (۱۳۶۴ - ۱۳۱۰) در نجف اشرف، در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش آیة الله شیخ ناصرالله اشکوری (۱۳۱۰ - اول شعبان ۱۳۶۴) یکی از فضلای نامی نجف و از شاگردان خاص آیات عظام: سید ابوالحسن اصفهانی و میرزا نائینی، و نیز نویسنده تقریرات درس آنان بود.

آن مرحوم، پس از کودکی، با جدّیت و تلاش فراوان و با بهره‌گیری از قوت هوش و قدرت حفظ و استعداد بسیارش، همراه با برادرش آیت الله حاج شیخ محمد صادق جعفری (۱۴۱۹ -

۱۳۵۴ق) به تحصیل علوم دینی روی آورد و ادبیات رانزد مرحوم شیخ محمدعلی مدرس افغانی فراگرفت، سپس سطوح رانزد حضرات آقایان: شیخ عبدالصمد یزدی (منطق)، شیخ صدرا بادکوبه‌ای، (اسفار و شرح منظومه)، شیخ عبدالجلیلی عادلی (هیات و نجوم)، میرزا محمد اردبیلی، شیخ علی کاشانی، شیخ مرتضی لاهیجی، سید احمد اشکوری و میرزا حسن باعثی یزدی آموخت. پس از آن به دروس عالیه آیات عظام؛ سید عبدالاعلی سبزواری، سید محمد روحانی و سید ابوالقاسم خویی حاضر شد، پایه علمی خویش را استوار نمود، بهره‌های فراوان برد و از شاگردان خاص و ویژه آن دو بزرگوار، (آیات خویی و روحانی) محسوب شد.

آن مرحوم، بسیار مورد توجه آیت الله خویی بود و در مجالس شبانه معظم له - که برای تعلیق بر «وصلة النجاة» تشکیل می‌شد - شرکت می‌نمود و مورد عنایت و تجلیل استادش بود، و از او به دریافت شهادت خبرویت و چیرگی در فقه و تاریخ و عقاید نایل آمد و در سفر ایشان به لندن برای درمان در سال ۱۳۹۱ق. همراه او بود. او، زبان انگلیسی را به خوبی آموخت و بر آن مسلط شد و از آن برای ارشاد و هدایت دیگران بهره گرفت و به نمایندگی از آیات عظام: آقای حکیم و آقای خویی، در سال ۱۳۸۲ق به اندونزی رفت و بسیاری از مردم را به تشیع رهنمون ساخت.

نیز در نجف اشرف، در سال ۱۳۷۹ق به عضویت «جماعه العلماء» - که برای رهبری فکری و دینی جوانان عراق و مبارزه با امواج شوم کمونیستی پدید آمده بود - درآمد و مسئولیت اداره

مجله «الاضواء» را بر عهده گرفت و کلاس‌های متعدد و دروس هفتگی در زمینه عقاید اسلامی تشکیل داد و در تعمیق باورهای اسلامی، سخت کوشید، در سال ۱۳۸۵ ق. در «کلیة الفقه» به تدریس تاریخ و تفسیر و کلام و اصول فقه پرداخت و شاگردانی پیشورش داد. در اخراج ایرانیان در سال ۱۳۹۲ ق توسط رژیم بعثت عراق، از آن کشور اخراج شد و در تهران رحل اقامت افکند و همراه با جمعی از علمای تهران، در مؤسسه جهانی خدمات اسلامی به ترجمه کتاب‌های اصیل اسلامی به زبان انگلیسی پرداخت که از آن جمله می‌توان به **أصول کافی**، **نهج البلاغه**، **تفسیر المیزان**، **اقتصادنا و مفاتیح الجنان** اشاره کرد. در همین زمان، برای تدریس در دانشگاه از او دعوت شد که او نپذیرفت.

وی با تسلط و چیرگی اش بر زبان انگلیسی، **إشراف بر ترجمة کافی و نهج البلاغه** را پذیرفت و بر آن‌ها تعلیقات فراوان - در شرح موارد مشکل و حل لغات میهم و معادل یابی کلمات عربی - نگاشت و تصحیح و تعدیل متن را انجام داد. او در طول چهل سال اقامتش در تهران، کتابخانه‌ای عظیم، با ده‌ها هزار کتاب عربی، فارسی و انگلیسی گرد آورد که بیشتر آن‌ها را خوانده و بر آن‌ها حاشیه نگاشت و فواید آن‌ها را استخراج کرد. به نوشته استاد علامه مرحوم سید عبدالعزیز طباطبائی: «او با مطالعه فراگیرش به دانش گستره و احاطه به علوم مختلف و چیرگی و خبرویت دست یافت و بدون مبالغه می‌گوییم: من در زمان خودمان، مانند او در گستره اطلاعات و دامنه معلومات و کثرت محفوظات نمی‌شناسم».

از تأییفات اوست:

١. منتخب مسنند احمد حنبل (در دست چاپ)
٢. تصحیح و استدراک تاریخ ابن عساکر بخش امام حسن و امام حسین علیهم السلام (چاپ شده)
٣. تعلیقات بر «البيان» آیت الله خوئی؛
٤. تعلیقات بر الذریعه و طبقات علامه تهرانی؛
٥. تعلیقات بر کتاب «کافی» در ترجمه انگلیسی (چاپ شده)؛
٦. طبقات متکلمی الشیعه
٧. تحقیق و تعلیق بر «خلاصه الاقوال» علامه حلی؛
٨. هشام بن الحكم؛
٩. ترجمه ابوحنیفه (چاپ شده)
١٠. حیاة الطبری مؤلف مجتمع البیان؛
١١. السقیفه؛
١٢. فدک؛
١٣. رسالت فی العدیر (چاپ شده در سخنرانی‌های کنگره چهاردهمین قرن غدیر در لندن - ۱۴۱۰ق).
١٤. الاسماعیلیة فی نشأتها الاولی؛
١٥. اشراف بر موسوعة الامام الحسین علیهم السلام (٢٠ ج)؛
١٦. الغيبة (متن آن چاپ شده و ترجمه فارسی آن در دست انتشار است)؛
١٧. مجموعه مقالات و مقدمه‌ها بر کتب؛
١٨. احادث مرض النبی علیهم السلام (چاپ شده، به کوشش و تقریر: علی قمی)؛
١٩. الكلام عند الامامية: نشأته، تطوره و موقع الشيخ المفيد

منه (چاپ شده):

٢٠. بحوث حول الامامة فی معنی الامام و الولی به تقریر و تحقیق سید حسین حایری (چاپ شده):
٢١. الأزهار المقططفه من الحديث والتاريخ والحكم؛
٢٢. الإمام السجاد علیه السلام؛
٢٣. بحوث حول الامامة: حدیث المنزلة (چاپ شده):
٢٤. توحید المشرکین.
٢٥. طقوس الشيعة الدينية (چاپ شده)
٢٦. غزوہ احمد در پرتو قرآن (چاپ شده)
٢٧. غزوہ تبوک در پرتو قرآن (چاپ شده)
٢٨. تصیح الاعتقاد شیخ مفید (تصحیح و تعلیق) (چاپ شده)
٢٩. تعلیقات کافی (ترجمه فارسی نوشتاری‌های انگلیسی،
چاپ شده).

بنیاد فرهنگ جعفری که در سال ۱۳۸۳ شمسی در زمان
فوت شیخ مفید متأسیس شد، بر اساس
حیات استاد فقید و تحت نظر ایشان کتابخانه شخصی و یادداشت‌های ایشان، همچنان به نشر آثار
ایشان مشغول می‌باشد.

در سال ۱۳۸۹ شمسی مجموعه‌ای به یاد علامه جعفری
تحت عنوان «نادره دوران» (قم: دلیل ما) منتشر شد که شماری از
شاگردان ایشان درباره استاد فقید مطالبی آورده‌اند. رجوع به آن
کتاب برای آشنایی با ایشان مفید است.

سرانجام آن عالم بزرگ، در روز پنج شنبه ۴ آذر ۱۳۸۹ ش
(۱۸ ذیحجه الحرام ۱۴۳۱ ق)- سالروز عید غدیر - در ۷۹ سالگی
بر اثر بیماری، چشم از جهان فروبست و پیکر پاکش پس از تشییع

در تهران و قم، و نماز آیت الله العظمی وحید خراسانی، در روز یکشنبه (۷ آذر) به نجف اشرف انتقال داده شد و در قبرستان وادی السلام، به خاک خفت.

سید محمد مجتبهدی

فصل

تاریخ اسلام یا تاریخ مسلمین

آنگاه که سخن از «تاریخ اسلام» به میان می‌آید، در حقیقت سخن از وقایعی است که در عصر رسول گرامی اسلام ﷺ و حضرت امیر مؤمنان علیهم السلام واقع شده و یا رخدادهایی که در زمان ظهور ولی عصر علیهم السلام و قوع خواهد پیوست. به معنای دیگر این مباحث، مربوط به اهلل دین و شریعت است که شخص معصوم - پیامبر یا امام - در شکل‌گیری آن نقش داشته و یا خواهد داشت. مسلم است که اعمال و رفتار مسلمانان، حاکم بر قوانین و احکام اسلام نیست و این آیین الهی است که به مسلمانان بایدها و نبایدها را می‌نمایاند و راه درست را از ناصواب باز می‌شناساند! بنابراین اگر بخواهیم درباره‌ی قرآن و سنت پیامبر اسلام سخن بگوییم و در عین حال ملاک ارزیابی‌مان، رفتار مسلمانان باشد، منطقی نخواهد بود؛ بلکه بایستی عملکرد مسلمانان با ملاک قرآن و سنت پیامبر خدا ﷺ مورد قضاوت قرار گیرد. اما آن چه امروزه به عنوان تاریخ اسلام مطرح می‌شود، در

واقع «تاریخ مسلمانان» است! مسلمانانی که اعمالشان گاه منطبق با احکام اسلامی است و نیز در تاریخشان رفتارهایی که مغایر با شریعت الهی باشد، به وفور یافت می‌شود. عملکردهایی که سبب گردید، چهره‌ی زیبا و خردپسندانه‌ی اسلام به گونه‌ای جلوه کند که نه تنها جذابیتی نداشته باشد، بلکه موجب انزجار و دلزدگی نیز بشود!

پس این تاریخ، تاریخ مسلمانان است و نه تاریخ اسلام! غم‌انگیزتر آن که، تدوین‌گران تاریخ، آن گونه‌ای قلم‌فرسایی کرده‌اند، که حکام وقت - که مسلط بر جان و مال مسلمانان بودند - فرمان می‌دادند!

البته باید گفت به فضل الهی [و به منطق آیه‌ی شریفه‌ی «بِرِيدُونَ لِيُطْقِفُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتَمَّنُ نُورٍ وَ لَوْكَرَةً الْكَافِرُونَ»]، در میان همین مطالب دست خورده، گاه حقایقی همچون آفتاب، می‌درخشد.

فروشگاه مخصوصی کتب دینی
به عنوان نمونه طبری - تاریخ نویس شهیر - در کتاب خود در خلال احوالات سال ۲۳ هجری قمری، پس از نقل داستان

۱. صف / ۸؛ یعنی: «می‌خواهند نور خدا را با دهان‌هایشان خاموش کنند در حالی که خدا کامل کننده نور خود است، گرچه کافران خوش نداشته باشند».
۲. ابویعفر محمدبن جریربن یزیدبن کثیربن غالب طبری مشهور به جریر طبری (زاده‌ی ۲۲۴ در آمل - درگذشته‌ی ۳۱۰ هجری قمری در بغداد) - ۳۰۱ هجری شمسی) در عین تاریخ نگار بودن مفسری مشهور نیز بود؛ - کتابی که در نزد اهل تسنن یکی از بهترین تفاسیر به شمار می‌رود - وی کتاب تاریخ طبری را نگاشت که در آن وقایع به ترتیب سال تنظیم شده و تا سال ۳۰۲ هجری را در بر می‌گیرد.

خلیفه‌ی دوم، تحت عنوان «شیء فی سیرته» (برخی احوالات شخصی او) سندی از ابن عباس روایت می‌کند: «در آخرین سالی که خلیفه‌ی دوم - عمر بن الخطاب - به حج می‌رفت و آخرین سال حکومتش نیز بود، همراه او بودم. شبی در بین راه خلیفه از من پرسید که بهترین شاعر عرب کیست؟! [بن عباس جانب احتیاط را گرفته و می‌گوید:] خلیفه بگویید! خلیفه پاسخ داد: اعشی. به او گفتم: از چه جهت او را انتخاب کردید؟ خلیفه ابیاتی از او خواند و سپس گفت: بهتر است این ابیات در مدح بنی هاشم باشد نه در مدح ممدوح آن شاعر که یکی از قبایل عرب بوده است. پرسیدم: به چه علت این را می‌گویید؟ خلیفه پاسخ داد: به علت جایگاهی که پیامبر در میان آنان دارد. سپس ادامه داد: ابن عباس! آیا می‌دانی چه عاملی سبب شد تا شما به خلافت نرسید و برایتان مانع ایجاد کرد؟ گفتم: آگاه نیستم؛ خلیفه مرا آگاه کند! خلیفه گفت: زیرا آنان خوش نداشتند که هم پیامبری و هم خلافت در میان بنی هاشم باشد؛ زیرا پس از آن شما بر قریش فخرفروشی می‌کردید؛ پس لااقل تفاخر شما تنها به این باشد که بگویید پیامبر از میان ماست. [بن عباس می‌گوید:] من [دیگر] ساخت شدم. [اما] خلیفه ادامه داد: ولی من شنیده‌ام که شما این را نمی‌گویید و به گونه‌ای دیگر تفسیر می‌کنید؛ می‌گویید: به خاطر حسد و ظلم این حق را از ما دفع کردند. (اما دفعوا عنّا حسداً و ظلماً) در حالی که اینطور نیست؛ قریش پس از پیامبر تأملی کرد و مصلحت ندید که نبوت و خلافت در میان شما باشد! اینان خلیفه را از میان خود انتخاب کردند و گزینش خوبی نیز داشتند تا معلوم

گردد خلیفه، حافظ منافع قریش بوده است!

ابن عباس گوید: به او گفتم: اگر قریش آن کسی را برمی‌گزید که خدا اختیار کرده بود، آن وقت می‌توانستیم بگوییم انتخاب به جایی بوده است! عمر گفت: عجب! خیال می‌کردم تو با ما هستی! اما می‌بینم همان حرف‌های قدیم خودتان را می‌زنید. سپس عصبانی و خشمگین شد و گفت: اساساً من نمی‌خواستم این سخنان را به تو بگویم؛ زیرا واهمه داشتم سخنانی به زبان بیاوری که از مقام و منزلت تو در نزد من کاسته شود.

به خلیفه گفت: اگر من سخنان باطلی گفتم، سزاوار است که خلیفه مرا متنبه کند و اگر سخنی که گفتم، حق باشد، نباید موجبات عصبانیت و خشم خلیفه را فراهم سازد!

خلیفه گفت: به هر حال تو نزد ما مقام و منزلتی داری که من باید آن را مراعات کنم. پس حال قدری قرآن برایمان بخوان. در این وقت ابن عباس آیاتی از سوره‌ی واقعه را برای خلیفه خواند. آنگاه مؤذن با دستور خلیفه اذان گفت و سپس خلیفه از اسب پیاده شده، به نماز ایستاد و در نماز، همان مقدار از سوره‌ی واقعه را خواند که ابن عباس برایش قرائت کرده بود!^۱ از اینجا معلوم می‌شود که خلیفه، سوره‌ی واقعه را از حفظ بلد نبوده است!

در این ماجرا، طبری و نیز همه‌ی مورخان اذعان دارند که در بحث خلافت، خداوند خلیفه‌ی رسول خدا ﷺ را انتخاب کرده است اما قریش، [به صلاح‌دید خود] فرد دیگری را برگزیدند! آنان

۱. تاریخ طبری، ج ۳، ص ۲۸۸: «... و طلع الفجر فقال أقرأ الواقععة فقرأها ثم نزل فصلی وقرأ بالواقععة».